

К. ю. н. Трофименко В. А.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна.

Трансформація поняття безпека в умовах сучасного суспільного розвитку.

Вступ. Одна з минулих публікація автора була присвячена новітнім тенденціям розвитку сучасного філософського знання. В аспекті розвитку були проаналізовані як внутрішньо-філософські тенденції, так і сучасна суспільна ситуація. Автором була констатовано, що філософське знання трансформується під сучасний стан суспільства і, тим самим, надає нового вектору розвитку багатьом суспільним процесам та оновленого погляду на традиційні суспільні явища [1]. Сприяло це і оновленому погляду на безпеку. Як же ж розумілося поняття безпека раніше і як її розуміння змінюється в призмі сучасного суспільної ситуації.

Виклад основного матеріалу. Спочатку категорія «безпека» тлумачиться як така, що дарується та забезпечується державою. В обмін на безпеку громадяни роблять для держави певні дії. У Платона, в його діалозі «Держава» [2], громадяни погоджуються жити у певній ієрархічній системі – прошарки робітників, воїнів та мудреців-філософів – заради самої держави. На думку Томаса Гоббса, заради безпеки (збереження життя) громадяни відмовляються і передають державі своє право на насильство [3]. Таким чином, держава стає єдиним суб'єктом, що має право на насильство, для забезпечення безпеки громадян зокрема. Але суспільно-історичний розвиток, розвиток філософії та інших наук приводить дослідників до думки, що держава не стільки повинна забезпечувати безпеку громадян, скільки створювати умови для сумісного безпечного співіснування громадян. Початок було покладено Рене Декартом

[4], який умовою безпечного співіснування назвав створення державою демократичних інститутів. Більш виразно про це сказав Імануїл Кант [5], опрацьовуючи теорію категоричного імперативу. Категоричний імператив, в аспекті питання безпеки, можна сформулювати наступним чином: якщо кожен буде робити все задля власного безпечного життя, це стане загальним законом безпеки всього суспільства. Питання безпеки, як і всього іншого існування, Кант віддає на відкуп виключно людини. Таким чином, можна побачити, що вже класична філософія стала фундаментом розвитку категорії «безпека». А новітні тенденції стали джерелом продовження такого розвитку. З цим погоджується й українська дослідниця С. Є Горбатюк, яка пише: «У процесі формування сучасної термінологічної системи і категорії «безпека» в ній дослідники застосовують різноманітні аспекти обґрунтування безпеки у соціальних, гуманітарних, військових та інших науках» [6, с. 31]. Але, як пише український науковець О. Дзьобань: «Термін безпека останніми роками став надзвичайно популярним і використовується настільки широко і всебічно, що досить часто буває неможливим виділити сутність і межі застосування основних складових понять та категорій стосовно безпеки» [7, с. 7]. Науковець пропонує виділити певні аспекти сучасного розуміння безпеки.

Для країн, що знаходяться в процесі трансформації, О. П. Дзьобань пропонує сконцентруватись на категорії національна безпека. Національна безпека розуміється ним як «а) безпека народу, нації, тобто населення країни...б) безпека суспільства, тобто сукупності людей, об'єднаних історично обумовленими умовами спільної життєдіяльності; в) безпека держави, тобто організаційно-правової форми об'єднаних народів, нації, що є засобом ведення спільних справ» [7, с. 9]. У форматі визначення, національна безпека – це «здатність держави, що захищає національні інтереси самостійно чи разом з іншими дружніми країнами (народами, націями), стримувати або усувати внутрішні і зовнішні загрози національному суверенітету, територіальній цілісності, соціальному ладу, економічного розвитку, іншим важливим елементам духовної і матеріальної життєдіяльності» [7, с. 10-11]. Зважаючи на

першочергову важливість національної безпеки її система прописана вже у національному законодавстві нашої країни [8]. Але категорія національна безпека не охоплює всього змісту категорії безпека.

Набуває безпека і технологічного виміру у кібернетично-інформаційному просторі. З появою Інтернету, зростанням швидкості передачі даних, збільшенням сфери практичного використання кіберпростору все більше постає проблема кібернетичної безпеки. Це підтверджує і О. П. Дзьобань: «Завдяки засобам інформації й новим інформаційним технологіям діяльність переважної більшості (до 90%) населення країн, що вступили в стадію інформаційного суспільства, буде так чи інше пов'язана з інформацією» [9, с. 76]. Наша держава відчуває зростання небезпеки з цього боку, тому на законодавчому рівні закріпила основи та принципи забезпечення кібербезпеки [10].

Наступним викликом для безпекової сфери є процес поступової трансформації феномену гендерної рівності (рівного ставлення до людей незалежно від їхньої статі) у феномен гендеру. На думку автора, під гендером можна розуміти можливість людини визначати свій статус (від соціального до тілесного), на основі сучасних технологічних та медичних розробок і досягнень. З новітніми науковими відкриттями, особливо з розвитком медичних технологій, людина отримала ще більші можливості свого права на самоідентифікацію. Людина яка скористалася досягненнями технологій може піддаватись фізичним нападкам, агресивним та ображаючим висловам з боку консервативно налаштованих людей, фундаменталістських релігійних організацій. Також варто відмітити, що і по сьогодні точиться суперечка відносно прав таких людей, як приклад, у професійному спорті [11]. І це лише початок розвитку сфери гендеру, який стає дуже популярним серед дослідників. Він стає шляхом самовдосконалення людини, дозволяє виділитись з натовпу, розширити свій простір свободи про що пише українська дослідниця Мелякова Ю. В.: «...простір свободи сучасної людини стрімко розширюється, виходячи далеко за межі соціальної реальності. Свобода транслюдини охоплює її особисті ментальні й нейрофізіологічні стани, біохімічні та молекулярно-

біологічні процеси. Будучи їх потенційним ресурсом, носієм і заручником, людина визнається правомочним їх модератором («право розпоряджатися власним тілом»)» [12, с. 122]. З цього можна зробити висновок про подальший жвавий розвиток гендеру людини і розширення безпекової проблематики в цій сфері. На жаль гендерна безпека поки не отримала жодного законодавчого закріплення в законодавстві нашої країни.

Висновки. Наведені основні різновиди сучасної безпеки (національна безпека, кібернетична безпека, гендерна безпека) є прикладом різноманітності і різнонаправленості розвитку категорії безпека. На швидкість появи нових аспектів безпеки у подальшому буде впливати поява нових сфер суспільного та іншого буття людини. Ці сфери вже не матимуть класичного виразу, тому філософія повинна знаходитися у постійній динаміці задля адекватного реагування на ці процеси.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Трофименко В. А. Сучасна філософія в призмі нових викликів (до філософського переосмислення новітніх суспільних тенденцій). *Fundamental and applied science - 2021. Materials of the 17th International scientific and practical conference* (Sheffield, UK, 30 oktober -07 november 2021). Sheffield: Science and education Ltd, 2021. Р. 28-33
2. Платон. Диалоги. Харьков: Фолио, 2001. 384 с.
3. Гоббс Т. Левіафан. Київ: Дух і Літера, 2006. 606 с.
4. Спіноза Б. Теологічно-політичний трактат. Харків: Фолио, 2018. 416 с.
5. Кант І. Критика практичного розуму. Київ: Юніверс, 2004. 240 с.
6. Горбатюк С. Є. Еволюція феномену безпеки: від стародавніх політико-правових учень – до сучасної наукової думки. *Методологія, теорія та історія державного управління*. 2016. №2. С. 28-35.
7. Дзьобань О. П. Національна безпека в суспільствах транзитивного типу: монографія. Харків: НАУ ім. М. Є. Жуковського «ХАІ», 2004. 292 с.

8. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 року № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 17.08.2021 р.).

9. Дзьобань О. П. Філософія інформаційного права: світоглядні й загальнотеоретичні засади: монографія. Харків: Майдан, 2013. 360 с.

10. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 5.10.2017 р. №2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення: 18.08.2021 р.).

11. Она – мужчина. В Бразилии девушка-трансгендер дебютировала в MMA. URL: <https://news.ru/sport/ona-muzhchina-v-brazilii-devushka-transgender-debyutirovala-v-mma/>; Фокс, Феллон. URL: [https://ru.wikipedia.org/wiki/Фокс,_Фэллон#:~:text=Фэллон%20Фокс%20\(англ., транссексуальным%20человеком%20в%20истории%20ММА](https://ru.wikipedia.org/wiki/Фокс,_Фэллон#:~:text=Фэллон%20Фокс%20(англ.,%20транссексуальным%20человеком%20в%20истории%20ММА) (дата звернення: 17.08.2021 р.).

12. Сучасне суспільство, людина, право в умовах глобальних трансформацій : монографія / О. Г. Данильян та інші. Харків: Право, 2020. 344 с.